Dobrovolnictví

v sociálních službách

listopad 2012

Ing. Daniela Lusková
Štěpánka Lusková

Obsah

1 Úvod 3

2 Dobrovolnictví obecně 3

2 Dobrovolnictví externích subjektů vysílající dobrovolníky do sociálních služeb 6

2.1 Dobrovolníci subjektů vysílající dobrovolníky do sociálních služeb a jejich výkon 6

2.2 Nákladovost dobrovolnictví organizací vysílající dobrovolníky do sociálních služeb v roce 2011 10

3 Dobrovolnictví v sociálních službách 11

3.1 Dobrovolnictví vykazované poskytovateli sociálních služeb v roce 2011 11

3.2 Nákladovost dobrovolníků v sociálních službách 16

3.3 Imputovaná hodnota dobrovolnické práce 17

3.4 Dobrovolnictví v sociálních službách dle krajů 17

4 Závěrečné shrnutí 19

5 Zdroje 21

6 Přílohy *(v samostatném souboru)* 21

6.1 Adresář organizací spolupracujících s dobrovolníky v sociálních službách 21

6.2 Adresář sociálních služeb vykazujících dobrovolníky 21

6.3 Dotazník 21

1 Úvod

Dobrovolnictví je forma lidské solidarity a sounáležitosti. Počátky tohoto lidského jednání sahají tisíciletí zpět lidskou historií a od dob vzniku prvních špitálů v 11. století ho lze považovat za součást institucionální pomoci potřebným. Dobrovolná práce své místo i v moderních sociálních službách, ačkoli by výhradně na něm provoz sociální služby postaven být neměl. Úloha dobrovolníků v dnešních službách je podpůrná, dobrovolníci doplňují práci profesionálů, zvyšují kvalitu života klientů sociálních služeb.

Zjištění stavu dobrovolnictví v sociálních službách z hlediska kvantity, kvality, teritoria a odhad jeho hodnoty a nákladů v roce 2011 je předmětem tohoto průzkumu. Zjištěná data budou využita k dalšímu metodickému vedení dobrovolné práce v sociálních službách.

2 Dobrovolnictví obecně

Dobrovolník je člověk, který věnuje část svého volného času, schopností, možností a energie veřejně prospěšné činnosti (především potřebné druhým lidem) bez nároku na finanční odměnu.

Graf 1: zaměření organizací pracující s dobrovolníky

Zdroj: vlastní průzkum

V srpnu 2012 bylo průzkumem Registru sociálních služeb MPSV, Koalice dobrovolnických iniciativ Hestia o. s., seznamu akreditovaných projektů vysílajících organizací v oblasti dobrovolnické služby v letech 2012, 2011 a 2010, databáze organizací žádající dotační podporu Program vyrovnání příležitosti pro občany se ZP na MZČR v roce 2012 a webové stránky dobrovolnik.cz **zjištěno 862** organizací v ČR, které deklarují spolupráci s dobrovolníky ve všech oblastech (sociální, zdravotní, ekologie atd.), viz. příloha 6.1.

Z toho je 177 organizací jiného charakteru než poskytovatel sociální služby (dobrovolnická centra, organizace zabývající se jinou oblastí než sociální apod.) a **685 poskytovatelů sociálních služeb .**

Ze 177 dobrovolnických center a jiných organizací je **84 organizací spolupracující se sociálními službami.**

Graf 2: typy organizací v Koalici dobrovolnických iniciativ Hestia o.s.

Zdroj: vlastní průzkum Adresáře dobrovolnických iniciativ v ČR

V Koalici dobrovolnických iniciativ Hestia o.s. je v lednu 2012 zapsáno 52 organizací, **z toho 3 jsou zároveň poskytovateli sociálních služeb.** Primárně do ní tedy vstupují jiné organizace (dobrovolnická centra) než jsou poskytovatelé sociálních služeb. Dle www.hest.cz jde o *„sdružení organizací zapojených do Programu rozvoje dobrovolnictví, všichni členové koalice se věnují práci s dobrovolníky dlouhodobě a realizují různé dobrovolnické programy.“*

Graf 3: organizace akreditované MVČR podle zákona o dobrovolnické službě

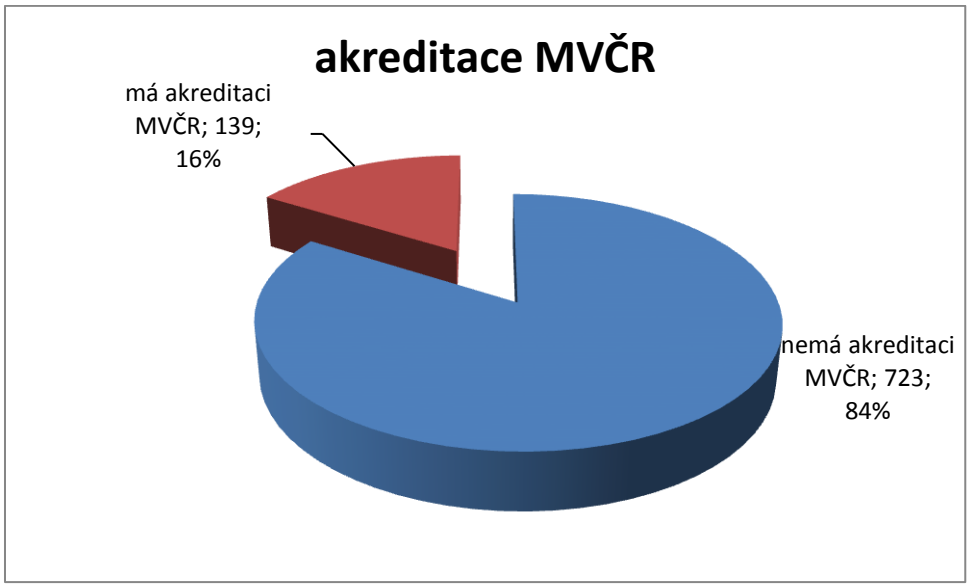

Zdroj: vlastní průzkum akreditací přidělených MVČR v letech 2010 - 2012

139 organizací ze 862, kteří pracují s dobrovolníky ve všech oblastech mají akreditaci MVČR udělenou podle zákona o dobrovolnické službě.

Graf 4: typy organizací akreditované MVČR podle zákon

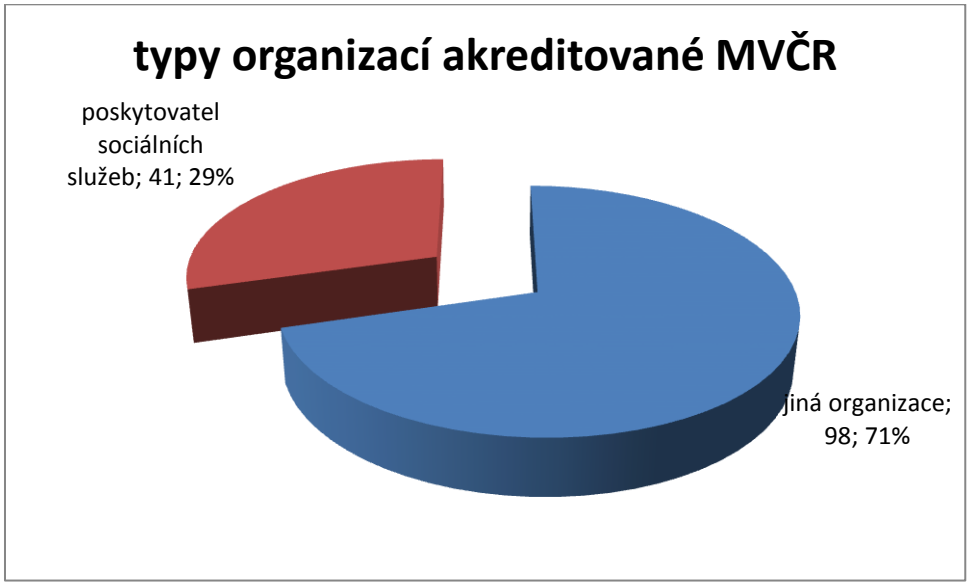

Zdroj: vlastní průzkum akreditací přidělených MVČR v letech 2010 - 2012

Ze 139 organizací, které mají v roce 2012 platnou akreditaci MVČR je **41 zároveň poskytovatelem sociálních služeb. O akreditaci MVČR je tedy větší zájem u poskytovatelů sociálních služeb než o členství v Koalici dobrovolnických iniciativ Hestia o.s.**

2 Dobrovolnictví externích subjektů vysílající dobrovolníky do sociálních služeb

2.1 Dobrovolníci subjektů vysílající dobrovolníky do sociálních služeb a jejich výkon

84 organizací, které byly vyhodnoceny jako organizace spolupracující se sociálními službami, bylo osloveno dotazníkem (viz. příloha 6.3), eventuelně byli jejich pracovníci dotázáni telefonicky. **Otázky zodpovědělo a data za rok 2011 poskytlo 49 organizací, tedy návratnost dotazníků činila 58% a lze je považovat za dostatečně reprezentativní.**

Graf 5: dobrovolníci vysílaní do sociálních služeb podle akreditace programu MVČR a počtu hodin

Zdroj: vlastní průzkum dotazníkem

49 organizací vyslalo v roce 2011 1 233 dobrovolníků v akreditovaném programu MVČR, kteří odpracovali 66 782 hodin a 672 dobrovolníků v neakreditovaných programech, kteří odpracovali 16 791 hodin.

Graf 6: dobrovolníci vysílaní do sociálních služeb podle akreditace programu MVČR

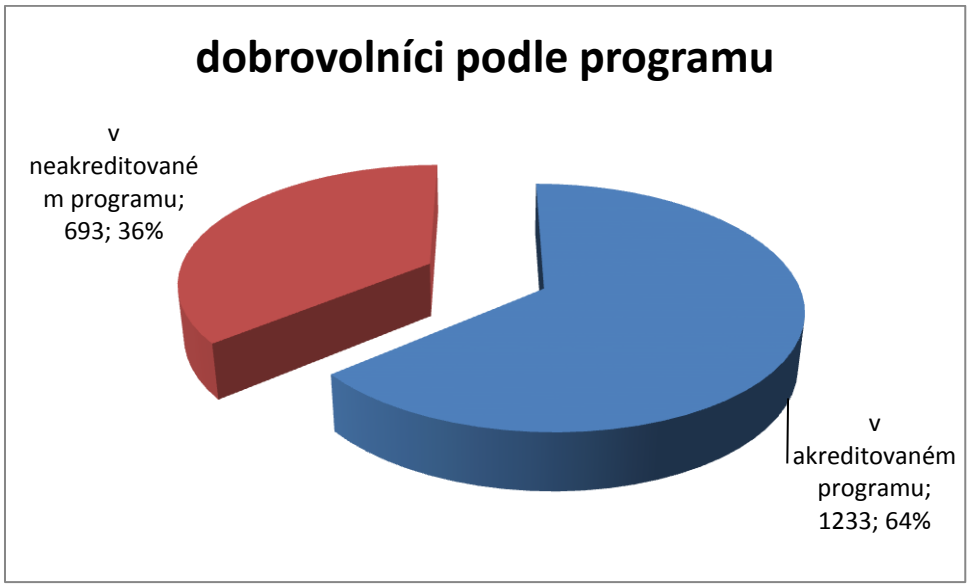

Zdroj: vlastní průzkum dotazníkem

V akreditovaných programech tedy v roce 2011 působilo 64% dobrovolníků v sociálních službách a lze tím zaručit jistou míru kvality dobrovolnického programu v sociálních službách. Kvalita dobrovolnického programu je prověřována Akreditační komisí MVČR před udělením tříleté akreditace. 36% dobrovolníků vysílaných do sociálních služeb působilo v rámci neakreditovaných programů nebo mimo organizované programy.

Graf 7: dobrovolníci vysílaní do sociálních služeb podle objemu hodin

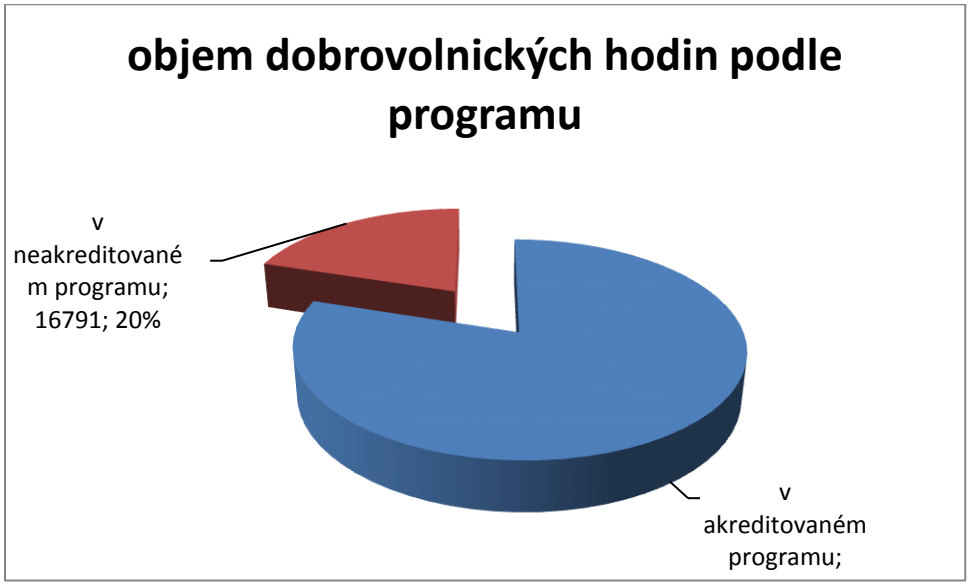

Zdroj: vlastní průzkum dotazníkem

V akreditovaných programech bylo odpracováno v roce 2011 80% objemu dobrovolnických hodin a 20% v rámci neakreditovaných programů.

Graf 7: průměrný počet hodin na dobrovolníka dle programu

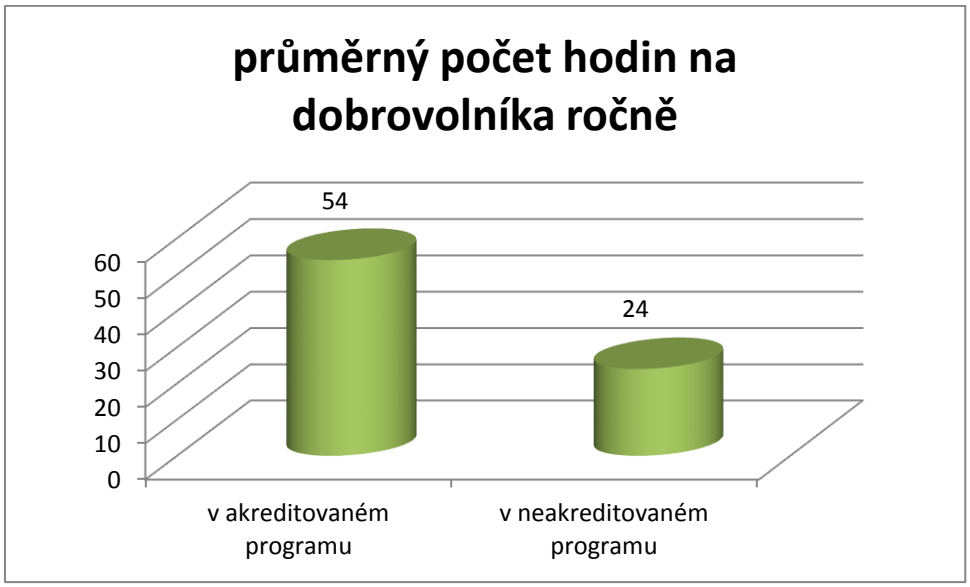

Zdroj: vlastní průzkum dotazníkem

Jeden dobrovolník v roce 2011 v akreditovaném programu odpracoval průměrně 54 hodin, v neakreditovaném odpracoval jeden dobrovolník průměrně 24 hodin..

Graf 8: dobrovolnictví dle druhů služeb

Zdroj: vlastní průzkum dotazníkem

Průzkumem bylo zjišťováno, do jakých druhů sociálních služeb jsou dobrovolníci vysílaní. **Nejvyšší četnost zaznamenala nízkoprahová centra pro děti a mládež, domovy pro seniory a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Tyto druhy služeb jsou tedy nejčastějšími službami spolupracujícími s externími subjekty dobrovolníky vysílající.**

Graf 8: dobrovolnictví dle druhů činností

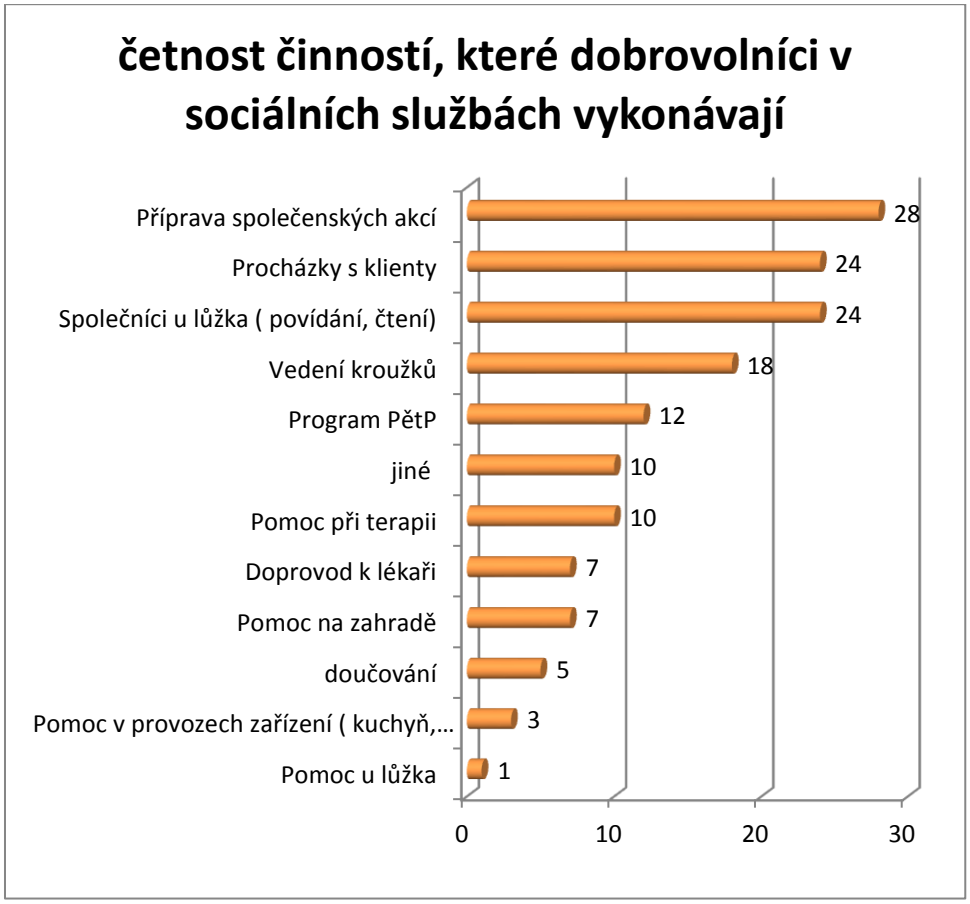

Zdroj: vlastní průzkum dotazníkem

Průzkumem bylo zjišťováno, jaké činnosti nejčastěji dobrovolníci vysílaní externími subjekty do sociálních služeb vykonávají. **Nejčastěji jde o přípravu společenských akcí, procházky s klienty, povídání a čtení u lůžka, vedení kroužků.**

Jako kontaktní osoba v sociálních službách, která s vysílající organizací spolupracuje, byli uváděni ředitel nebo vedoucí pracovník organizace a sociální pracovnice.

2.2 Nákladovost dobrovolnictví organizací vysílající dobrovolníky do sociálních služeb v roce 2011

Výdaje 49 organizací podle průzkumu činily na 1 926 dobrovolníků, kteří odpracovali 83 573 dobrovolnických hodin, 6 408 231 Kč.

Vážený průměr nákladů na jednu hodinu dobrovolnické práce činí 93 Kč. Maximální uvedená hodnota nákladů byla 2 277 kč na hodinu dobrovolnické práce, minimální hodnota byla 11 Kč na hodinu dobrovolnické práce. Krajním hodnotám byla přisouzena nejnižší váha, prostředním hodnotám (přibližující se předpokládanému optimu) nejvyšší váha.

Medián hodnoty nákladů na jednu hodinu dobrovolnické práce činí 75 Kč (prostřední hodnota v řadě uvedených hodnot, údaj redukující extrémní hodnoty).

Modus hodnoty nákladů na jednu hodinu dobrovolnické práce činí 71 Kč (nejčastěji uváděná hodnota).

Průměrně odpracoval 1 dobrovolník 43,4 hodin. Nejvyšší počet dobrovolnických hodin na 1 osobu byl respondenty uveden 225 hodin a nejnižší 7 hodin.

Odhad za všech 84 organizací vysílající dobrovolníky do sociálních služeb v akreditovaných i neakreditovaných programech činí 3307 dobrovolníků a počet jimi odpracovaných hodin je 143 524 hodin ročně. Celkové náklady za použití hodnoty váženého průměru nákladů na jednu hodinu dobrovolnické práce pak činí 13 347 732 Kč.

Do výše uvedených nákladů se započítávají náklady na pojištění dobrovolníků, mzdu koordinátora dobrovolníků, cestovné dobrovolníků, náklady na výcvik, supervizi dobrovolníků a režii kanceláře koordinátora dobrovolníků.

3 Dobrovolnictví v sociálních službách

Dobrovolník vyslaný do přijímající organizace na základě zákona o dobrovolnické službě se primárně řídí zákonem o dobrovolnické službě a v oblastech tímto zákonem neupravených pak občanským zákoníkem.

Dobrovolníci nevykonávají činnosti v pracovně právním režimu, nejsou tedy profesionálními odbornými pracovníky v sociálních službách dle § 115 a § 116 zákona č. 108/2006 Sb. Je žádoucí, aby dobrovolníci vykonávali svou činnost v režimu, § 2, odst. 2, zákona č. 198/2002 Sb. a proto nemohou ani být registrováni jako poskytovatelé sociálních služeb. V sociálních službách dobrovolníci vysílaní v tzv. akreditovaném režimu dle zákona o dobrovolnické službě uzavírají smlouvu podle příslušných ustanovení zákona o dobrovolnické službě a působí dle pravidel, které poskytovatel definuje podle Standardu kvality sociálních služeb č. 9, kritéria uvedeného pod písm. d, přílohy č. 2, prováděcí vyhlášky MPSV č. 505/2006 Sb. k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Sociální služby, jako organizace registrované podle zákona o sociálních službách jsou organizacemi profesionálními, proto se nepředpokládá, že by jejich fungování bylo založeno na dobrovolnické práci.

3.1 Dobrovolnictví vykazované poskytovateli sociálních služeb v roce 2011

Údaje za rok 2011 vykázalo 1 974 poskytovatelů sociálních služeb. Z tohoto počtu poskytovatelů **685 vykazuje práci s dobrovolníky, tj. 34,7%, viz. příloha 6.2.**

Dobrovolníci pracují v 1 296 registrovaných druzích služeb v počtu 21 198 dobrovolníků. Tito dobrovolníci odpracovali 584 490 dobrovolnických hodin.

Graf 9: četnost dobrovolníků ve službách

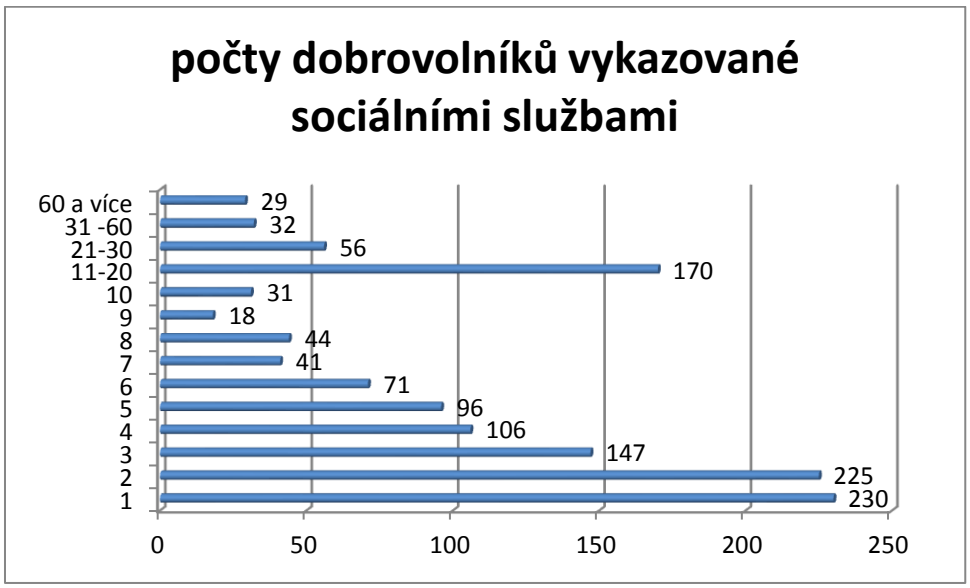

Zdroj: registr sociálních služeb

Graf 9 znázorňuje kolik organizací pracuje s určitým počtem dobrovolníků. **Nejvíce organizací, tj. 230 pracuje s 1 dobrovolníkem (modus).**

Aritmetický průměr počtu dobrovolníků na jednu službu je 16,4 dobrovolníka. **Vážený průměr** (průměr eliminovaný o extrémní hodnoty, které jsou pravděpodobně chybou) **činí 8 dobrovolníků v jedné službě. Průměr dvou prostředních hodnot v řadě** (medián) **činí 4.**

Graf 10: počty dobrovolníků dle druhů služeb

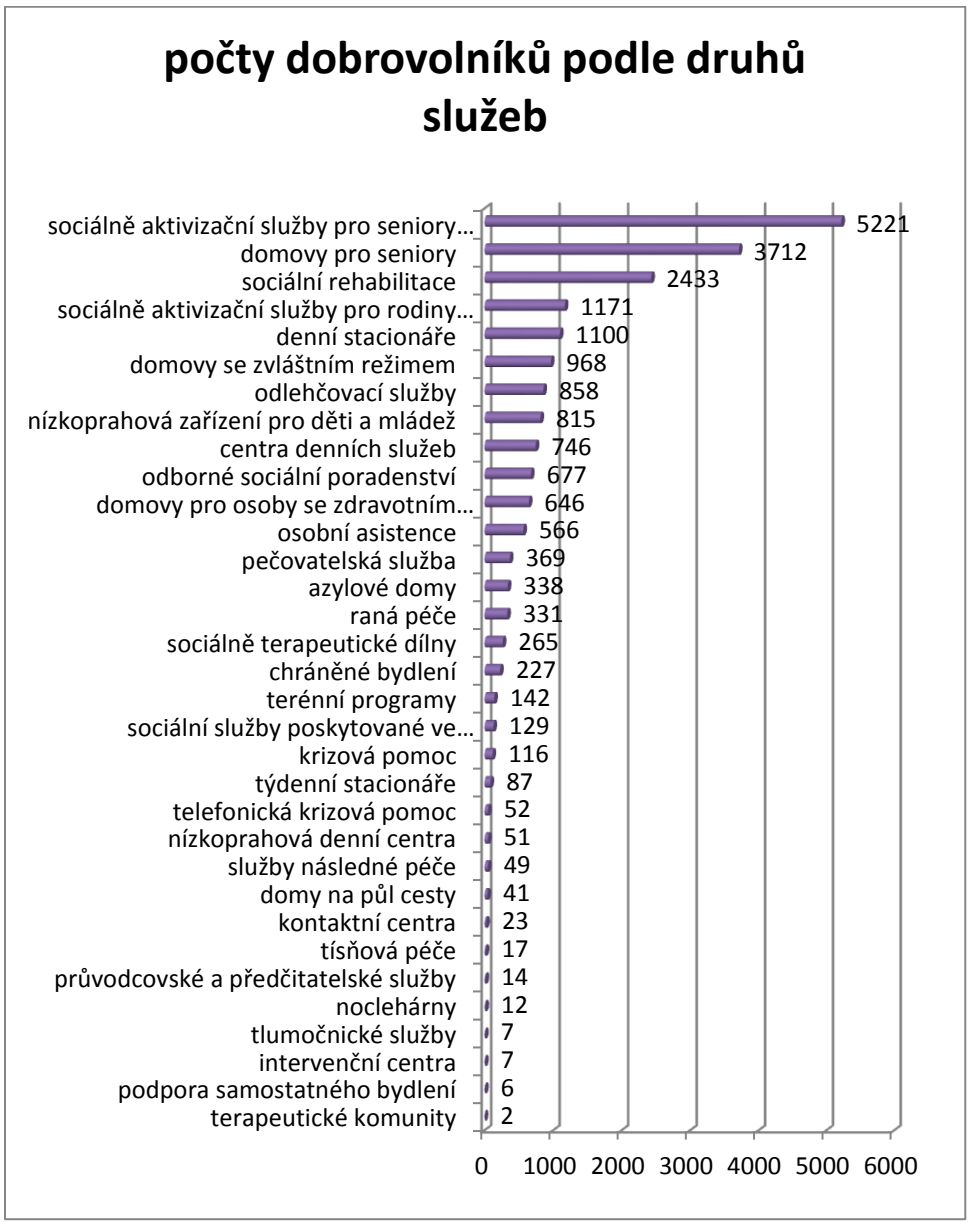

Zdroj: registr sociálních služeb

Dle grafu 10 pracuje nejvíce dobrovolníků v sociálně aktivizačních službách pro seniory (5221), v domovech pro seniory (3712)a v sociální rehabilitaci (2433). Naopak nejméně dobrovolníků pracuje v tlumočnických službách (7), v intervenčních centrech (7), v podpoře samostatného bydlení (6) a v terapeutických komunitách (2).

Graf 11: počty dobrovolnických hodin dle druhů služeb

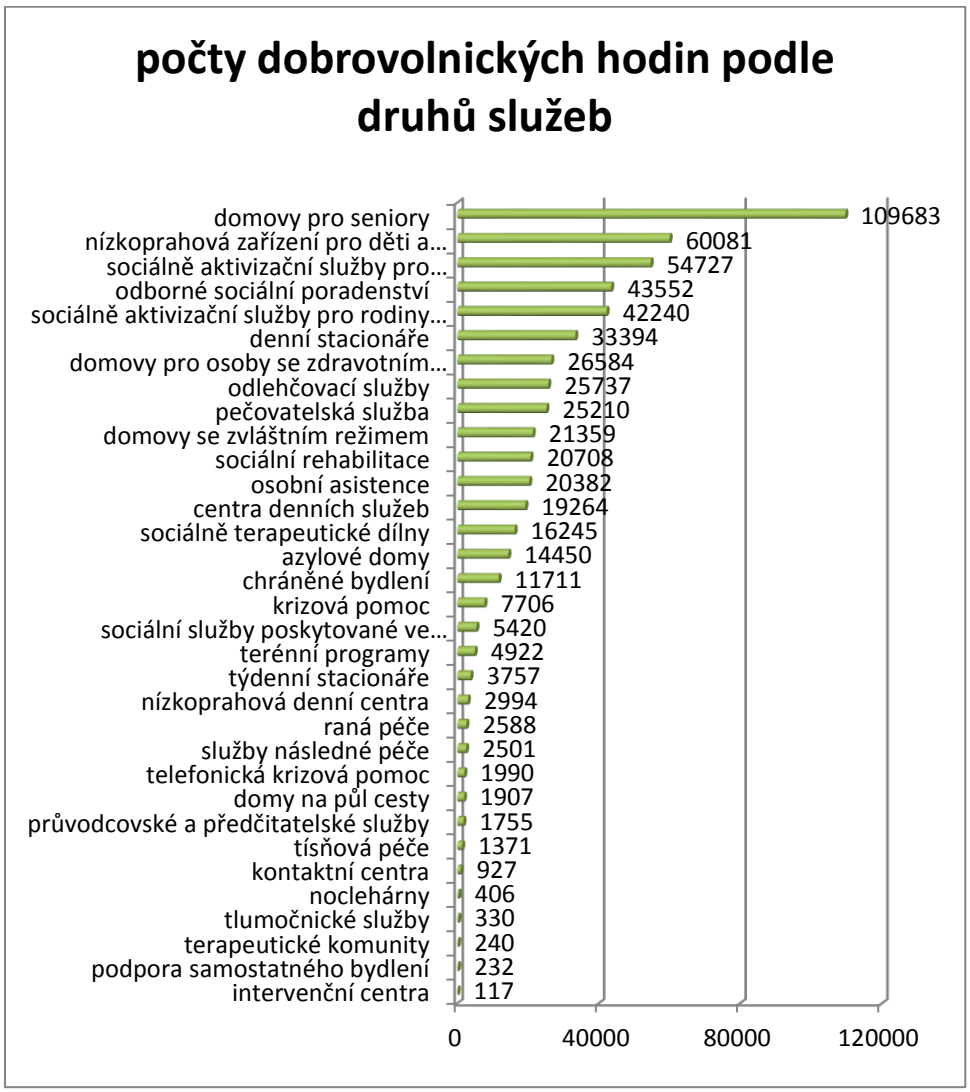

Zdroj: registr sociálních služeb

Nejvíce dobrovolnických hodin odpracovali dobrovolníci v domovech pro seniory (109 683), v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež (60 081) a v sociálně aktivizačních službách pro seniory a zdravotně postižené (54 727). Naopak nejméně hodin bylo odpracováno v terapeutických komunitách (240), v podpoře samostatného bydlení (232) a v intervenčních centrech (117). Odborné sociální poradenství vykazuje 43 552 dobrovolnických hodin.

Graf 12: průměrný počet dobrovolnických hodin na jednoho dobrovolníka dle druhů služeb

Zdroj: registr sociálních služeb

Největší počet hodin na jednoho dobrovolníka vykazují v průvodcovských a předčitatelských službách a to 125,4 hodin.

Nejvíce dobrovolnických hodin je odpracováno v domovech pro seniory a to 109 683. Tyto hodiny odpracovalo 3712 dobrovolníků, tedy **průměrně jeden dobrovolník v domově pro seniory odpracoval 29,5 hodiny.**

Nejvíce dobrovolníků pracuje v sociálně aktivizačních službách pro seniory a osoby se zdravotním postižením, a to 5221. **Tito dobrovolníci odpracovali 54 727 hodin, tj. 10,5 hodiny na jednoho dobrovolníka průměrně v sociálně aktivizační službě pro seniory a osoby se zdravotním postižením.**

3.2 Nákladovost dobrovolníků v sociálních službách

Dle údajů v registru sociálních služeb 21 198 dobrovolníků odpracovalo v roce 2011 584 490 hodin. Vážený průměr nákladů na jednu hodinu dobrovolnické práce, jak vyplývá z výše uváděných výpočtů, činí 93 Kč. Průměrný počet hodin na dobrovolníka činí 27,6 hodin.

Celkové náklady na výkon dobrovolnické práce v sociálních službách v roce 2011 tedy činily 54 357 570 Kč. Do těchto nákladů se započítávají náklady na pojištění dobrovolníků, mzdu koordinátora dobrovolníků, cestovné dobrovolníků, náklady na výcvik, supervizi dobrovolníků a režii kanceláře koordinátora dobrovolníků.

Graf 13: organizování dobrovolnické práce

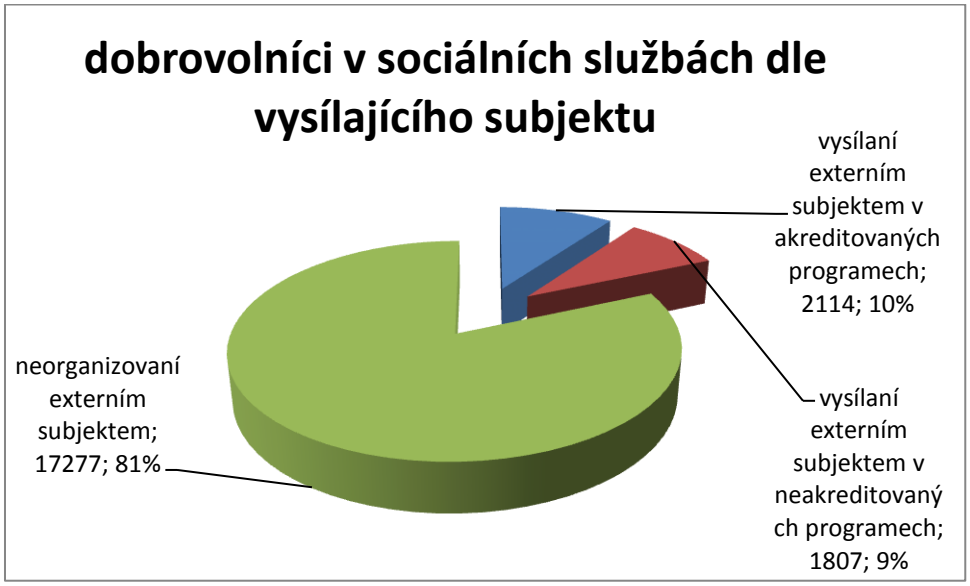

Zdroj: vlastní průzkum

Z 21 198 dobrovolníků pracujících v sociálních službách je 3 307 vysílaných externími subjekty, které nesou náklady spojené s výkonem dobrovolnické práce. Při nákladu 93 Kč na hodinu dobrovolnické práce vydaly externí subjekty 13 347 732 Kč. **17 277 dobrovolníků působí tedy v sociálních službách, neřídí se zákonem o dobrovolnické službě a jsou přímo sociálními službami řízeni. Za výše uvedených předpokladů vydají sociální služby na organizování dobrovolné práce ze svých rozpočtů 41 009 838 Kč, pokud financují koordinátora, pojištění dobrovolníků, výcvik, supervizi, cestovné a režijní náklady.**

3.3 Imputovaná hodnota dobrovolnické práce

MPSV nemá k dispozici data, která by umožňovala výpočet hodnoty dobrovolnické práce v sociálních službách, proto je pro orientační výpočet v tomto materiálu použito ocenění dobrovolnické práce uvedeném na www. dobrovolnik.cz. Dle tohoto zdroje se k ocenění dobrovolnické práce používá medián hodinového výdělku v nepodnikatelské sféře za 4. čtvrtletí sledovaného roku podle MPSV.

Za předpokladu použití výpočtu hodnoty dobrovolnické práce ve výši 142,10 Kč (poslední známá vyčíslená hodnota dobrovolnické práce za rok 2009) a vykázaného počtu hodin odpracovaných dobrovolníky v sociálních službách v roce 2011 584 490 hodin lze konstatovat, že **hodnota dobrovolnické práce v roce 2011 dosáhla výše 83 056 029 Kč.**

Uvážíme-li, že dle výše uvedených výpočtů bylo za hodinu dobrovolnické práce vydáno 93 Kč, celkově 54 357 570 Kč, **„úspora“ v rozpočtech sociálních služeb může činit 28 698 459 Kč.**

3.4 Dobrovolnictví v sociálních službách dle krajů

Graf 14: počty dobrovolníků dle orgánu registrujícího poskytovatele (tedy přibližně dle krajů)

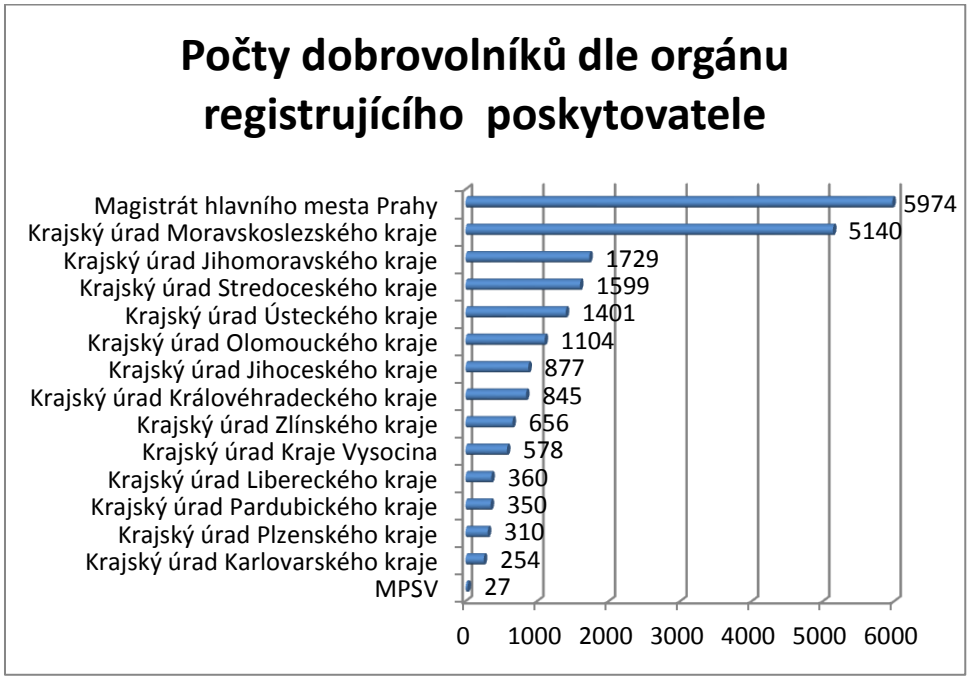

Zdroj: vlastní průzkum

Z grafu je patrné, že nejvíce dobrovolníků pracuje u poskytovatelů sociálních služeb, kteří byli zaregistrováni Magistrátem hlavního města Prahy a Krajským úřadem Moravskoslezského kraje. Nejméně dobrovolníků je vykazováno poskytovateli zaregistrovanými v Karlovarském a Plzeňském kraji. V grafu se objevuje také MPSV, neboť je registrujícím orgánem pro

organizace přímořízené MPSV. Předpokládá se, že poskytovatel realizuje služby v kraji, kde byl zaregistrován.

Graf 15: počty obyvatel kraje na jednoho dobrovolníka

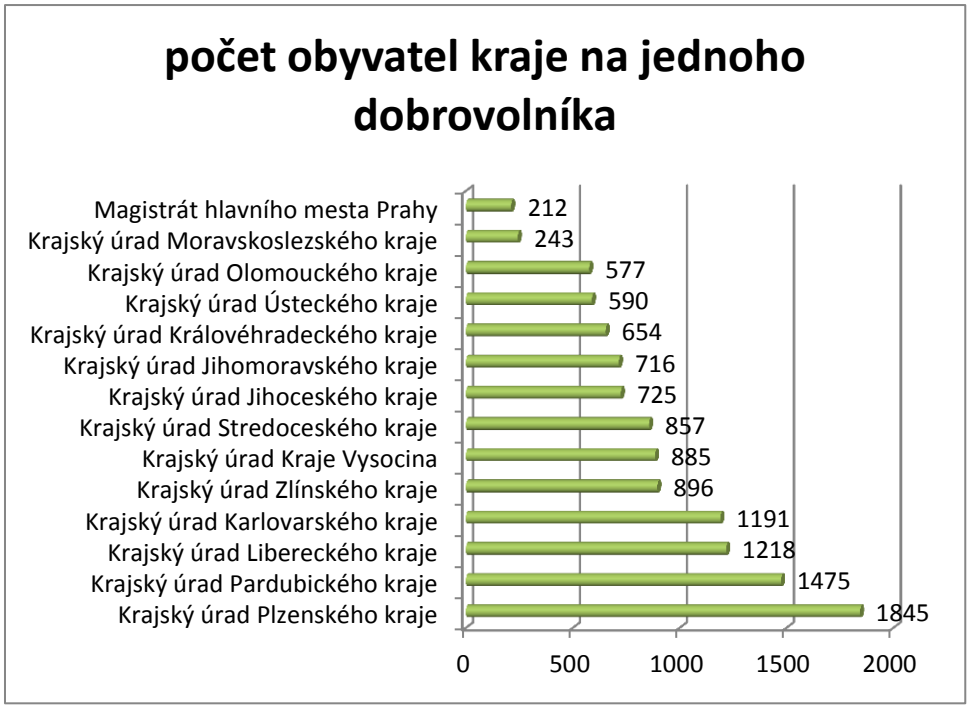

Zdroj: vlastní průzkum

Graf znázorňuje přepočet počtu obyvatel kraje na jednoho dobrovolníka, tedy v kterém kraji je vzhledem k počtu obyvatel kraje vykazována největší hustota dobrovolníků. Nejvíce dobrovolníků vzhledem k počtu obyvatel vykazují poskytovatelé zaregistrovaní Magistrátem hlavního města Prahy a Krajským úřadem Moravskoslezského kraje. Nejméně vykazují poskytovatelé zaregistrovaní krajskými úřady Plzeňského kraje a Pardubického kraje.

4 Závěrečné shrnutí

Analýzou dat Registru sociálních služeb MPSV, Koalice dobrovolnických iniciativ Hestia o.s., databáze organizací žádající dotační podporu na dobrovolnictví na MVČR v letech 2012,2011 a 2010, databáze organizací žádající dotační podporu Program vyrovnání příležitosti pro občany se ZP na MZČR v roce 2012 a webových stránek dobrovolnik.cz bylo **zjištěno 862 organizací deklarující práci s dobrovolníky.**

Z tohoto počtu organizací je 685 poskytovatelů sociálních služeb a 84 externích organizací spolupracující se sociálními službami. Výrazně tedy převažuje dobrovolnictví spojené se sociálními službami, ostatní oblasti jako například dobrovolnictví v ekologii jsou okrajové.

V Koalici dobrovolnických iniciativ Hestia o.s. je v lednu 2012 zapsáno 52 organizací, z toho 3 jsou zároveň poskytovateli sociálních služeb. 139 organizací ze 862, kteří pracují s dobrovolníky mají akreditaci MVČR udělenou podle zákona o dobrovolnické službě a 41 z nich je zároveň poskytovateli sociálních služeb. **O akreditaci MVČR je tedy mezi poskytovateli sociálních služeb větší zájem, než o členství v Koalici dobrovolnických iniciativ**. Důvodem je možnost získat tak finanční prostředky na management dobrovolnictví v grantech MVČR.

V akreditovaných programech tedy v roce 2011 působilo 64% dobrovolníků v sociálních službách. 36% dobrovolníků vysílaných do sociálních služeb působilo v rámci neakreditovaných programů nebo neorganizovaně. **V akreditovaných dobrovolnických programech v sociálních službách bylo odpracováno v roce 2011 80% objemu dobrovolnických hodin** a 20% v rámci neakreditovaných programů. Akreditace MVČR zaručuje jistou míru kvality managementu dobrovolnické práce, akreditační komise posuzuje žadatele na tříleté období, prověřuje například způsob přípravy dobrovolníků na práci, rizika, finanční zabezpečení, pojištění, způsob spolupráce, kontroly a hodnocení. Akreditace umožňuje podání žádosti o dotaci na dobrovolnické programy.

Druhy služeb, které nejčastěji spolupracují s externími subjekty, jsou nízkoprahová centra pro děti a mládež, domovy pro seniory a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

Nejčastější činností, které dobrovolníci v zařízeních sociálních služeb vykonávají je příprava společenských akcí, procházky s klienty, povídání a čtení u lůžka, vedení kroužků.

Vážený průměr hodnoty nákladů na jednu hodinu dobrovolnické práce činí 93 Kč (průměr, kde krajní hodnoty mají nižší váhu).

Medián hodnoty nákladů na jednu hodinu dobrovolnické práce činí 75 Kč (prostřední hodnota v řadě uvedených hodnot, údaj redukující extrémní hodnoty).

Modus hodnoty nákladů na jednu hodinu dobrovolnické práce činí 71 Kč (nejčastěji uváděná hodnota).

Do nákladů se započítávají náklady na pojištění dobrovolníků, mzdu koordinátora dobrovolníků, cestovné dobrovolníků, náklady na výcvik, supervizi dobrovolníků a režii kanceláře koordinátora dobrovolníků

Údaje za rok 2011 vykázalo 1 974 poskytovatelů sociálních služeb. Z tohoto počtu poskytovatelů **685 vykazuje práci s dobrovolníky, tj. 34,7%.**

Dobrovolníci pracují v 1 296 registrovaných druzích služeb v počtu 21 198 dobrovolníků. Tito dobrovolníci odpracovali 584 490 dobrovolnických hodin.

230 organizací z 685 pracuje s 1 dobrovolníkem (modus). **Vážený průměr** (průměr eliminovaný o extrémní hodnoty, které jsou pravděpodobně chybou) **činí 8 dobrovolníků v jedné registrované sociální službě.**

Nejvíce dobrovolníků pracuje v sociálně aktivizačních službách pro seniory, v domovech pro seniory a v sociální rehabilitaci. Naopak nejméně dobrovolníků pracuje v tlumočnických službách, v intervenčních centrech, v podpoře samostatného bydlení a v terapeutických komunitách. **Nejvíce dobrovolnických hodin odpracovali dobrovolníci v domovech pro seniory, v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež a v sociálně aktivizačních službách pro seniory a zdravotně postižené**. Naopak nejméně hodin bylo odpracováno v terapeutických komunitách, v podpoře samostatného bydlení a v intervenčních centrech. Pravděpodobným důvodem nejčetnější práce se seniory je nenáročná komunikace se seniory a největší počet těchto služeb (tedy i největší příležitost pro dobrovolníky). Naopak nejméně dobrovolníků pracuje v těch druzích služeb, které vyžadují vysokou specializaci činností nebo mají cílovou skupinu neatraktivní pro dobrovolníky.

Odborné sociální poradenství vykazuje 43 552 dobrovolnických hodin. Číslo je vzhledem k odbornému charakteru služby alarmující. Sociální služba je profesionální organizace, stabilitu poskytovaných služeb zajistí pouze zaměstnanci a vzájemná vazba pracovních práv a povinností, kterou dobrovolníci nemají.

Největší počet hodin na jednoho dobrovolníka vykazují v průvodcovských a předčitatelských službách a to 125,3 hodin.

Z 21 198 dobrovolníků pracujících v sociálních službách je 3 307 vysílaných externími subjekty, které nesou náklady spojené s výkonem dobrovolnické práce. Při nákladu 93 Kč na hodinu dobrovolnické práce vydaly externí subjekty 13 347 732 Kč.

17 277 dobrovolníků působí tedy v sociálních službách, nepostupují podle zákona o dobrovolnické službě a jsou přímo sociálními službami řízeni. **Za výše uvedených předpokladů vydají sociální služby na organizování dobrovolné práce ze svých rozpočtů 41 009 838 Kč, pokud financují koordinátora, pojištění dobrovolníků, výcvik, supervizi, cestovné a režijní náklady.**

Za předpokladu použití výpočtu hodnoty dobrovolnické práce ve výši 142,10 Kč (poslední vyčíslená hodnota dobrovolnické práce za rok 2009) a vykázaného počtu hodin odpracovaných dobrovolníky v sociálních službách v roce 2011 584 490 hodin lze konstatovat, že **hodnota dobrovolnické práce v sociálních službách v roce 2011 dosáhla výše 83 056 029 Kč.**

Uvážíme-li, že dle výše uvedených výpočtů bylo za hodinu dobrovolnické práce vydáno 93 Kč, celkově 54 357 570 Kč, **„úspora" v rozpočtech sociálních služeb může činit 28 698 459 Kč.**

Za předpokladu, že poskytovatel realizuje služby v kraji, kde byl zaregistrován, **nejvíce dobrovolníků pracuje u poskytovatelů sociálních služeb zaregistrovaných Magistrátem hlavního města Prahy a Krajským úřadem Moravskoslezského kraje. Tam také byl vykázán největší objem dobrovolnické práce.** Nejméně dobrovolníků je vykazováno poskytovateli zaregistrovanými v Karlovarském a Plzeňském kraji a nejmenší objem dobrovolnické práce také v Plzeňském kraji.

5 Zdroje

http://www.hest.cz/hestia/pro-dobrovolniky/prehled-regionalnich-dobrovolnickych-center/

http://databaze.dobrovolnik.cz/

http://www.mzcr.cz/obsah/oddeleni-zdravotne-socialnich-sluzeb_2446_1.html

http://www.mvcr.cz/clanek/seznam-akreditovanych-projektu.aspx

http://sos.mpsv.cz/poskytovatel (export dat ze dne 16.10.2012)

6 Přílohy *(v samostatném souboru)*

6.1 Adresář organizací spolupracujících s dobrovolníky v sociálních službách

6.2 Adresář sociálních služeb vykazujících dobrovolníky

6.3 Dotazník